

NÁRODNÉHO PARKU VEĽKÁ FATRA LESY

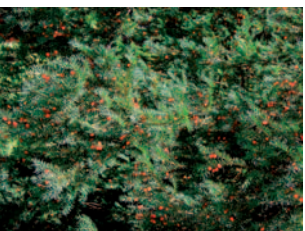

tisa je v Harmaneckej doline a druhé najväčšie nálezisko je v Blatnickej, Dedošovej a Seleneckej doline. Na ústup tisa z lesov veľkej Fatry má výrazný vplyv lesné hospodárstvo a jelenia zver.

Z ostatných drevín majú v Národnom parku Veľká Fatra zastúpenie aj dub zimný (*Quercus petraea*), javor mliečny (*Acer platanoides*), jaseň štíhly (*Fraxinus excelsior*), jelša sivá (*Alnus incana*), brest horský (*Ulmus montana*), jarabina vtáčia (*Sorbus aucuparia*) a niekoľ-

Tis obyčajný (*Taxus baccata*) – Pavol Šípoš

Tis obyčajný (*Taxus baccata*) – Pavol Šípoš

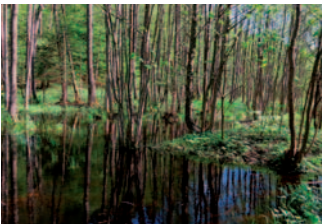
Porast jelšín – Mária Apfelová

ko druhov vrb (*salix*). Z introdukovaných druhov drevín sa vo Veľkej Fatre najviac vysádzala borovica čierna (*Pinus nigra*) a to hlavne na plochách postihnutých eróziou.

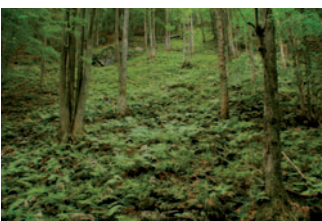
Prírodný les (prales) je výsledkom dlhodobého, člo-

Jarabina vtáčia (*Sorbus aucuparia*) – Andrej Súľovský

Jelše – Ľubochňianska dolina – Mária Apfelová

Porast jaseňa – Andrej Súľovský

vekom nenarušeného a neovplyvneného vývoja. Je to pôvodný les, ktorý predstavuje v danej oblasti posledný článok vývoja, čiže človekom nezmenený klimaxový les. Príchodom človeka a jeho zásahmi začali pôvodné lesy ustupovať predovšetkým v nížinách, kotlinách a údoliach riek, kde boli v dôsledku premeny na poľnohospodársku pôdu z veľkej časti odstránené. Takisto boli v priebehu tzv. valašskej kolonizácie (v 13. – 15. storočí) kvôli získaniu pasienkov pre chov hospodárskych zvierat značne odlesnené hrebeňové časti pohorí, Veľkú a Malú Fatru nevynímajúc. Výsledkom tohto pastierstva a salašníctva je dnes už charakteristický hôľny charakter turčianskych hôr s pestrými lúčnymi porastami, ale i negatívnymi dôsledkami. Na strmých odlesnených svahoch bez ochranného krytu drevín dochádza k zvýšenej pôdnej erózii (odplavovaniu pôdy) a lavinám. Rozsiahle plochy lesov boli človekom intenzívne hospodársky využívané na ťažbu dreva, často zalesňované nevhodnými drevinami (napríklad smrekové monokultúry v pôvodných bukových lesoch), takže pôvodné pralesovité porasty sa zachovali už len ojedinele, najmä na neprístupných miestach. Tieto zachovalé pralesovité útvary sú dnes chránené v prísnejšie chránených rezerváciách, napr. Padva, Istá, Veľká Skalná, Borišov, Lysec, Madačov, Kľak.

Zakrpatená forma bukov – Juraj Žiak

NPR Biela skala – Juraj Žiak

Semenáčik jedle – Mária Apfelová

Koreňový koláč smreka – Veronika Štetiarová

NPR Veľká Smrekovica – Juraj Žiak

Andrej Súľovský

Prales v štádiu rozpadu – Juraj Žiak

Koreňový koláč smreka – Juraj Žiak

Kontaktná adresa

Autori textov: Kolektív správy NP VF

Autori fotografií © Boris Demovič, Andrej Súľovský, Mária Apfelová, Eduard Apfel, Juraj Žiak, Lucia Poláčiková, Viktoria Chilová, Pavol Šípoš

Vydala: © Štátna ochrana prírody SR, Banská Bystrica v roku 2015

Náklad: 3 000 ks

Kontaktná adresa: Štátna ochrana prírody SR, Správa NP Veľká Fatra, P. O. Hviezdoslava 38, 036 01 Martin
www.sopsr.sk

Publikácia bola vydaná v rámci projektu „Vypracovanie pilotného programu starostlivosti o NP Veľká Fatra, NP Muránska planina a CHKO Cerová vrchovina v súlade s prehodnocovaním chránených území“, ktorý je spolufinancovaný z Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Životné prostredie.

Harvestor – Eduard Apfel

Pásový dopravník – Eduard Apfel

Eduard Apfel

Rizňovaci žlab – Mária Apfelová

Vývážacia súprava – Eduard Apfel

Lanovka na približovanie drevnej hmoty – Mária Apfelová

VÝVOJ LESNÉHO HOSPODÁRSTVA

V minulosti bolo takmer celé územie Veľkej Fatry porastené lesmi. Zmena drevinového zloženia a nerovnomerné rozloženie lesov má svoj pôvod v činnosti človeka. Zahusťovanie osídľovania a s tým súvisiaci nápor na lesy sa začal v 13. storočí po tatárskom vpáde. Príliv obyvateľov z rovin do horských oblastí bol spojený hlavne so získavaním nových plôch pre vznikajúce osady a poľnohospodárstvo. Prevažne na úkor lesov. Najväčším boli posilňujúce lesy v Turčianskej a Liptovskej kotlině. Najvýraznejší zásah do lesných porastov Veľkej Fatry nastal počas baníckej kolonizácie za vlády Bélu IV. v 13. storočí. Rýchly rozvoj baníctva a s ním súvisiaca ťažba dreva spôsobili, že v krátkom čase došlo k silnej erózii pôdy na strmých vápencových svahoch. Vplyv valašskej kolonizácie zapríčinil, že v 16. storočí tu už prevládali chov oviec a dobytká, čím sa podstatne rozšírila plocha hoi v hrebeňovej časti Veľkej Fatry a prispela tak k zníženiu hornej hranice lesa. Prirodená obnova lesných porastov nestáčila nahradiť veľký úbyt看 lesov. Ich majitelia preto začali umelo zalesňovať rúbanišká. Jozef Dekret Matejovie začal v rokoch 1809 – 1814 zalesňovať sadenicami a výsevom se-Dekretových porastov sa dodnes zachovala v okolí Starých Hôr v lokalitách Kohútova, Brestiná a Japeň. V 19. storočí však začali vznikať na viacerých miestach prvé monokultúry smreka a borovice. V minulosti sa na

Semenáčik javora – Mária Apfelová

Pohľad na Tisú – Mária Apfelová

Prirodená obnova lesných porastov nestáčila nahradiť veľký úbyt看 lesov. Ich majitelia preto začali umelo zalesňovať rúbanišká. Jozef Dekret Matejovie začal v rokoch 1809 – 1814 zalesňovať sadenicami a výsevom se-Dekretových porastov sa dodnes zachovala v okolí Starých Hôr v lokalitách Kohútova, Brestiná a Japeň. V 19. storočí však začali vznikať na viacerých miestach prvé monokultúry smreka a borovice. V minulosti sa na

LESNÉ HOSPODÁRSTVO V NPVF

Obhospodarovanie lesov sa riadi programom starostlivosti o lesy (PSoL), ktorý sa vyhotovuje na obdobie desiatich rokov pre jednotlivé lesné hospodárske celky (LHC). Pri vypracovávaní PSoL pre lesné hospodárske celky na území chránených oblastí uplatňuje správa veľkoplošného chráneného územia záujmy štátnej ochrany prírody.

KATEGÓRIE LESOV

Podľa prevládajúcej funkcie lesy členíme na:

- 1. *Lesy hospodárskeho určenia* – ich hlavným poslaním je produkcia drevnej hmoty pri súčasnom zabezpečení ostatných funkcií lesa.
- 2. *Ochranné lesy* – vyhlasujú sa na mimoriadne nepriaznivých stanovištiach a musí sa v nich hospodáriť tak, aby sa zlepšovala ich ochranná funkcia (pôdoochranná, vodohospodárska a protierózna).
- 3. *Lesy osobitného určenia* – boli vyhlásené za účelom plnenia špecifických potrieb spoločnosti.

Celková rozloha lesných pozemkov v rámci Národného parku Veľká Fatra je 35 719 ha a na území ochranného pásma Národného Parku 16 777 ha.

NPR Veľká Smrekovica – Mária Apfelová

Ochranný porast – Mária Apfelová

Smrekovica – Mária Apfelová

Vodopád Vrátna dolina – Juraj Žiak

LESNÉ VEGETAČNÉ STUPNE

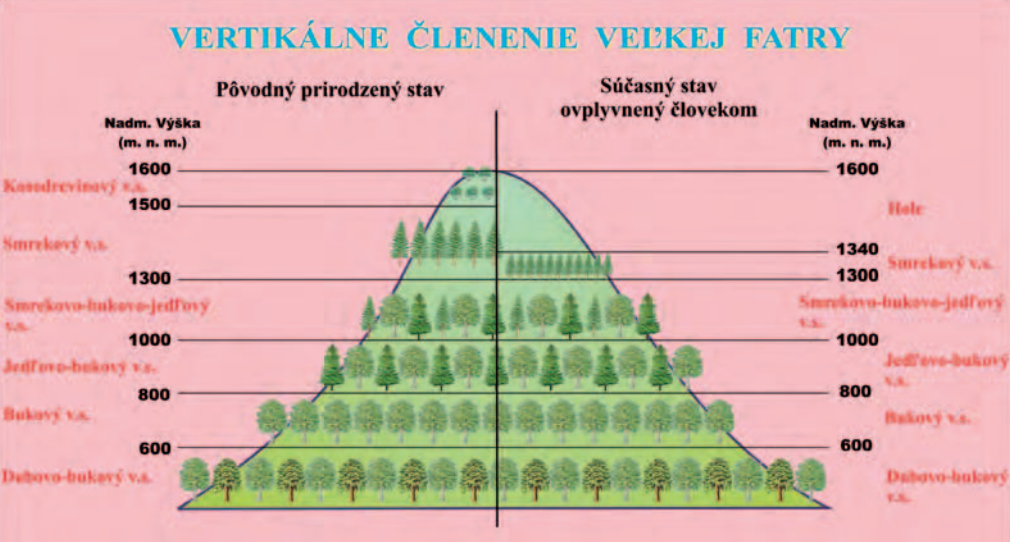
Rozdiely v nadmorskej výške, podloží a reliéfe mali za následok vznik a vývoj rozmanitých lesných spoločenstiev, ktoré sú rozdelené do lesných vegetačných stupňov.

Vo Veľkej Fatre je zastúpených šesť z ôsmich vegetačných stupňov:

- 3. Dubovo bukový (do 550 m n. m.)
- 4. Bukový (do 700 m n. m.)
- 5. Jedľovo bukový (do 1000 m n. m.)
- 6. Smrekovo jedľovo bukový (do 1300 m n. m.)
- 7. Smrekový (do 1550 m n. m.)
- 8. Kosodrevinový (do 1800 m n. m.)

Mária Apfelová

Javor mliečny – Mária Apfelová

Ochranný porast – Mária Apfelová

ROZŠÍRENIE DREVÍN V LESOCH VEĽKEJ FATRY

Značnú časť Veľkej Fatry, zaberajú málo zmenené a zachované lesy. Z drevín má najväčšie zastúpenie buk, smrek, jedľa, borovica a javor.

Bukový les – Andrej Súľovský

Buk lesný (*Fagus sylvatica*) je mohutný listnatý strom dosahujúci výšku 30 – 40 m. Kmeň je hladký a svetlosivý. Listy sú vajcovité, lesklé a na okraji mierne zvlnené. Kvitne v máji a plodmi sú bukvice, ktorými sa živí lesná zver. Buk je náročný na pôdne živiny a citlivý na sucho a mrazy. V rámci NP Veľká Fatra dosahuje najväčšie zastúpenie zo všetkých drevín. Spolu s jedľou a smrekom vytvára zmiešané porasty.

Buk tvorí druhotnú (zníženú) hornú hranicu lesa, v prevažnej časti Veľkej Fatry, nakoľko smrekový bol z väčšej časti premenený na horské pasienky.

Smrek obyčajný (*Picea abies*) je to ihličnatý strom vysoký 50 – 70 m. Kmeň stromu býva priamy a koruna kužeľovitá. Kôra kmeňa je červenohnedá alebo sivá a vyskytujú sa na nej drobné šupinky. Kvitne v termíne od apríla do mája.

Flochová – Juraj Žiak

Semená smreku sú uložené v dlhej, previsnutej a valcovitej šiške. Zvláštnosťou mladých šišíek, je že rastú smerom nahor a sú sfarbené do purpurovofialova alebo do zelena. Zrelá šiška visí smerom dole. Porasty smreka sú veľmi náchylné na víchrice, pretože jeho korene sú veľmi plytké v zemi. V minulosti bolo jeho zastúpenie nižšie. Pôvodné smrekové porasty sa zachovali najmä na Smrekovici, Tlstej, v oblasti

Čierneho kameňa, Skalnej Alpy a Borišova. Dnešné zvýšené zastúpenie smreka je spôsobené umelo vysádzanými smrekovými monokultúrami. Najväčšie plochy smreka obyčajného sa nachádzajú v Kantorskej, Žarnovickej a Ľubochianskej doline.

Borovica lesná (*Pinus sylvestris*) má vysoko posadenú širokú korunu guľovitého tvaru a narastá do výšky 20 až 40 m. Kmeň je sivohnedý a rozpraskaný. Kôra sa odlupuje v hrubých kusoch. Korene sú pevné a uložené hlboko v zemi. Víchrica strom skôr zlomí ako vyvráti. Ihlice rastú vždy po dvoch a menia sa na konároch borovice asi po troch rokoch. Kvitne v máji a v júni. Pôvodné porasty reliktných borín sa vyskytujú na celom území Veľkej Fatry.

Borovicové porasty – Lucia Poláčiková

Gaderská dolina – Mária Apfelová

dý a rozpraskaný. Kôra sa odlupuje v hrubých kusoch. Korene sú pevné a uložené hlboko v zemi. Víchrica strom skôr zlomí ako vyvráti. Ihlice rastú vždy po dvoch a menia sa na konároch borovice asi po troch rokoch. Kvitne v máji a v júni. Pôvodné porasty reliktných borín sa vyskytujú na celom území Veľkej Fatry.

Jedľa biela (*Abies alba*) patrí medzi vysoké ihličnaté stromy a dorastá do výšky 50 – 60 m. Koruna je kužeľovitého tvaru a konáre sú položené takmer vodorovne. Kmeň jedle má sivohnedú farbu. Ihlice na konároch sú usporiadané v dvoch radoch, sú ploché a neopadávajú. Jedľa kvitne v máji až júni. Semená sú uložené vo veľkých vajcovitých šiškách, ktoré rastú smerom hore.

Zrelé šišky sa rozpadávajú už na strome. Stromová hranica jedle bielej vo Veľkej

Jedľa biela (*Abies alba*) – Mária Apfelová

Jedľa biela (*Abies alba*) – Mária Apfelová

Javor horský (*Acer pseudoplatanus*) – Mária Apfelová

Fatre je vo výške 1 250 m n. m. a jej výskyt sa v dôsledku celkového znečistenia ovzdušia znižuje.

Javor horský (*Acer pseudoplatanus*) – Mária Apfelová

Javor horský (*Acer pseudoplatanus*) je veľký, rýchlorastúci a odolný strom s košatou korunou. V ideálnych podmienkach dorastá do výšky 30 m a dožíva sa až 400 rokov. Kôra je sivá až hnedosivá. Kvitne v máji. Listy sú päťlaločné, na vrchnej strane matno zelené a na spodnej sivozelené. Je to pekný solitér a darí sa mu i v náročných podmienkach. Je to častá drevina našich lesov.

Tis obyčajný (*Taxus baccata*) – Viktória Chilová

Tis obyčajný (*Taxus baccata*) je vždy zelený strom alebo ker. Dorastá do výšky 20 m. Tis sa dožíva veku až 1000 rokov. Má široko kužeľovitú až guľovitú korunu. Borka je hnedočervená, odlupuje sa v rôzne veľkých šupinách. Tis kvitne v marci až apríli. Solitéry kvitnú od 20. až 30. roku a dreviny v poraste až od 60. roku. Plodom je červený, pohárikovitý miešok, ktorý ukrýva jedno semeno. Koreňová sústava je srdcovitá a bohato rozvinutá. Celá rastlina, okrem mieška, je jedovatá, pretože obsahuje alkaloid taxin. Vo Veľkej Fatre má tis obyčajný najmasovejší výskyt na Slovensku i v Európe. Najväčšie centrum výskytu